

Poštnina plačana v gotovini.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

OPERA 1947 - 1948

25-letnica umetniškega delovanja

MILE KOGEJEVE

**Georges Bizet
Carmen**

8

Vsebina:

Posvetilo
Ob petindvajsetletnici
Najpomembnejše pevske partije
M. Kogejev
Georges Bizet
Carmen (Ost.)
Okrog Sevilje in Carmen (Ost.)
Joséjeva pesem
Misi o Carmen
Vsebina opere
Nekaj kritik o M. Kogejevi
Opera Narodnega gledališča v Pragi
v novi sezoni

Jubilejna predstava dne 17. februarja 1948

GEORGES BIZET:

Carmen

Opera v štirih dejanjih, po noveli Prosperja Meriméeja,
napisala Meilhac in Halévy, prevedla Oton Zupančič in Niko Štritof

Dirigent: **dr. D. Švara**

Režiser: **prof. O. Šest**

Scenograf: **akad. slikar M. Pliberšek**

Don José, narednik	D. Čuden, R. Franci, J. Gostič k. g.
Escamillo, torero	V. Janko
Dancairo \ voditelja	F. Langus
Remendado } tihotapcev	F. Kobal, S. Strukelj
Morales, narednik	I. Anžlovar
Zuniga, častnik	F. Lupša, A. Orel
Carmen	M. KOGEJEVA, E. Karlovčeva, B. Stritarjeva
Micaela, kmečko dekle	J. Hanžekova, M. Polajnarjeva, N. Vidmarjeva
Frasquita	M. Patikova, M. Polajnarjeva
Mercedes	Š. Poličeva, B. Stritarjeva, V. Zihlerlova
Vojaki, tihotapci, dekleta, otroci, bikoborci, meščani, cigani in ljudstvo. Godi se v Sevilji in njeni okolici.	
Vodja zbora: J. Hanc	Koreograf: S. Eržen

Cena Gledališkega lista din 6.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča
v Ljubljani. Predstavniki: Juš Kozak. Urednik: Smiljan Samec.
Tiskarna Slov. Poročevalca. — Vsi v Ljubljani.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1947-48

OPERA

Štev. 8

Iz lastne sile in moči, gnana od velike ambicije, se je Mila Kogejeva povzpela iz skromnih začetkov daleč v prve vrste našega opernega solističnega kadra. Bilo je to v času, ko se je slovenska opera resno postavila na svoje lastne noge. Pred tem je naša opera dolga leta črpala soliste, dirigente itd. izven meja naše ožje domovine, pri Čehih, Poljaki in tudi pri Italijanih. Naši umetniki so se le redkoma povzpeli do važnejših nalog. Po letu 1918, zlasti pa še po letih 1925 in 1926 pa se je to stanje korenito izpremenilo. Naš solist se je krepko uveljavil tudi na opernih deskah, prevzel je vodstvo v svoji hiši, in kmalu za tem so ga začeli ceniti in klicati tudi drugam, celo v tujino in široki svet.

Med pionirje naše opere prištevamo tudi Milo Kogejevo. Danes je prva izmed ženskih solistov, ki slavi svojo častno obletnico. Zasluži jo v polni meri. Pošteno in uspešno se je trudila za svojo, našo hišo, ki jo je vzljubila in zazidala vanjo in v njene temelje marsikatero opeko.

Ob njenem umetniškem jubileju se je s hvaležnostjo in priznanjem spominjamo in ji želimo še mnogo uspešnega dela.

**Uprava
Slovenskega narodnega gledališča
in Ravnateljstvo Opere**

Mila Kogejeva

OB PETINDVAJSETLETNICI

Nekoliko let je že poteklo odtlej, ko je še prav mlado dekletce, hči idrijskega rudarja, po domači hiši vsak dan tako rado in veselo žgolelo, da so Idrijčani večkrat postajali in govorili: »Ta ima pa res tak glas, da bi ga bili tički veseli!« Ko je nekoliko zrasla, je že čestokrat prepevala pred številnejšimi poslušalci, ki so vsi bili podobnega mnenja. Veselje do petja je v dekletu raslo in ga ni zapustilo tudi, ko ga je življenje presadilo iz rojstne Idrije v druge kraje slovenske domovine. Prišla je v Ljubljano, kjer se je zgodilo, da je v svojem nagonem iskanju glasbenih užitkov že kmalu našla pot čez prag Narodnega gledališča in prvič slišala opero. Odrsko petje, zvezano z odrskim dogajanjem, kostumi, maskami, kulisami, med lučjo reflektorjev in podprto z orkestrom — v vsem tem se je pred dekletom odprl popolnoma nov svet, svet njegovih sanj, ki so se odtlej v njem še bolj živo in bogato razživele. To idrijsko dekle je bila Mila Kogejeva.

Sama ne ve več prav kako, toda kmalu nato se je že znašla v okrilju gledališča. Tisti čas je za Nučičem gradil slovensko Talijo v Mariboru Valo Bratina, ki je za izpolnitev ansambla odvedel iz Ljubljane s seboj tudi mlado Milo Kogejevo. Valo Bratina je imel pred seboj širokopotezne načrte pa tudi dober organizacijski gledališki nos, vendar ni znano, ali je res že na prvi pogled uganel vso bodočo Milino pot — dognano je le, da je že prvi dan angažiral Milo Kogejevo kar za tri velike stvari: za dramo, opereto in opero, čeprav poslednji dve še nista zaživele. Bilo je to v sezoni 1921/22.

Mila Kogejeva je torej začela v Mariboru kot dramska igralka. Njen naravni čut za odrsko oblikovanje ji je pri tem pomagal, da se je kmalu povzpela do večjih in nato tudi do prvih karakternih vlog in že v drami dosegla lepe uspehe. Leta 1923/24 je prišel v Maribor ravnatelj Andro Mitrovič in tako je končno zaživela tudi mariborska opera. Ančica Mitrovičeva, Šimenc, Vekoslav Janko in Mila Kogejeva pa še ta in oni, in Maribor je dobil svoje prve operne predstave.

V mariborski operi, opereti in drami je Kogejeva nato nastopala še štiri sezone. V operah je pela Niklusa v Offenbachovih »Hoffmannovih pripovedkah«, čarovnico v Humperdinckovi »Janko in Metka«, Lolo v Mascagnijevi »Cavallerii rusticani«, nastopila je v Parmovem »Uruhu, grofu celjskem«, v »Zlatorogu« itd.

V svoji želji po večjem umetniškem vzponu je Kogejeva l. 1925 odšla v Zagreb izpopolnjevati svoje pevsko znanje. Tam je ostala spet štiri leta, kjer je študirala pri prof. Nadi Eder-Bertič in v tem

Mila Kogejeva kot Špela v Parmovem
»Zlatorogu« v mariborskem gledališču
leta 1923/24

kratkem času absolvirala srednjo glasbeno in prvi razred visoke glasbene šole. V istem času je nastopala v različnih partijah v zagrebški operi.

Leta 1929 je Kogejevo poklical ravnatelj Mirko Polič v Ljubljano na avdicijo, ki jo je prebila s tako lepim uspehom, da je bila takoj angažirana. Kot prvo partijo na odru ljubljanske opere je pela Azuceno v »Trubadurju«. Tedanja kritika jo je zelo pohvalila. Naslednja opera je bila Mozartova »Cosi fan tutte«, kjer je kot gost nastopil Julij Betetto, ki je bil tedaj še redni član monakovske opere. Kogejeva pa je pri tej predstavi pela Dorabello. Odtlej je Kogejeva z izjemo dveh sezon v Zagrebu vsa naslednja leta ostala članica ljubljanske opere. Pela je večer za večerom velike in če je bilo treba tudi manjše partije. Ko so v ljubljanski operi spoznali tudi njene igralske sposobnosti, so jo z uspehom zaposlili tudi v opereti. Opereta je pač tiste čase s svojimi dohodki pomagala operi do življenja.

Pri vsem svojem gledališkem udejstvovanju v tem razdobju si je Kogejeva ves čas vestno izpopolnjevala svoje pevsko znanje. Svoje študije je nadaljevala pri prof. Franu Župevcu, po njegovi smrti pa še nekaj časa pri prof. Bevilaqui v Trstu. Svoje najboljše operne partije je naštudirala s pokojnim dirigentom Nikom Štritolom, ravnateljem Poličem, dr. Švaro in ravnateljem Neffatom. V Zagrebu je delala s Krešimirjem Baranovičem, Vaičem in dr. Razen

M. Kogejeva v naslovni vlogi
Poličeve »Majke Jugovičev«
leta 1947

v Ljubljani, Mariboru in Zagrebu je v vrsti svojih najboljših partij nastopila še na drugih opernih odrih, tako v Splitu, Trstu, Bukarešti itd. V vsej dobi svojega nastopanja je prepela velik del klasičnega, modernega, slovanskega in domačega opernega repertoarja. Pri vsem tem svojem udejstvovanju je bila deležna lepih priznanj s strani kritike, ki ji je ponovno priznala tako pevske kakor tudi igralške odlike.

Njeni pevski tovariši jo cenijo kot dobro tovarišico, disciplinirano in vestno umetnico, ki je res predana svojemu poklicu!

NAJPOMEMBNEJŠE PEVSKE PARTIJE MILE KOGEJEVE

V času svojega dolgoletnega umetniškega udejstvovanja, v katerem večjem delu je Mila Kogejeva vse svoje sile posvetila odru ljubljanske Opere, je umetnica nastopila menda skoraj brez izjeme v vseh opernih partijah svoje glasovne skupine, kolikor smo jih v dolgi vrsti našega opernega repertoarja v tem razdobju pri nas slišali. Velikih altovskih in mezzosopranskih partij pozna svetovni operni repertoar seveda manj kakor sopranskih ali tenorskih; kolikor jih je, niso pa nič manj zahtevne in odgovorne. Mila Kogejeva jih je s prav lepim uspehom vedno kreirala in pela vse, od Amneris

M. Kogejeva kot Amneris v Verdijevi »Aidi«

v »Aidi« do Azucene v »Trubadurju«, Lote v »Wertherju«, Laure v »Giocondi«, Evdoksije v »Plamenu«, Dulsineje v »Don Kihotu«, ali pa poslednje njene nove velike partije: matere v Poličevi »Majki Jugovičev«. Pri tem seveda ne smemo pozabiti na Carmen, ki jo je na našem odru prvič pela že v sezoni 1939/40.

Poleg naštetih je tudi drugih velikih nastopov imela precej. Koliko pa je poleg njih še imela srednjih in manjših, katerih kvaliteto pevsko in igralsko podajanje je za umetniško raven vsake uprizoritve prav tako važno, kakor marsikatera vidnejša vloga! In to moramo Mili Kogejevi priznati: z enako ljubeznijo in vnemo kakor prve se je vselej oprijela in lotila tudi druge in poslednje! In tako je ustvarila tudi vrsto drobnih odrskih likov, ki pa so po svoji pristni doživljenosti, in če je bilo treba, tudi ljudski humornosti vsak po svoje doprinesli delež k uspehom naših uprizoritev. Spomnimo se samo njene Filipjevne v Čajkovskega »Evgeniju Onjeginu«, s kako preprosto ljubeznijo in doživljeno poglobitvijo v mehko razpoloženje ruske kmečke ženice je znala obdati razvihrano Tatjano. In spet grofica v »Pikovi dami«, ki je v njenih rokah zrasla res v tisti veliki, zlovesči lik, čigar senca pri Puškinu lebdi med Hermanovo in Lizino tragedijo. Pa spet predana Suzuki v »Madame Butterfly«, samoglava Doma v »Eru z onega sveta« in še vrsta drugih, vsaka drugačna in vsaka kljub navidezni manjpomembnosti ob Tatjani, Lizi, Čo-čo-san in Gjuli vidna in kvalitetna. Koliko pa je v prejšnji

M. Kogejeva kot Mignon in F. Lupša kot Lottario

dobi Mila Kogejeva imela še nastopov v operetah, kjer je kot odlična igralka ustvarila niz šegavih, karakternih likov z enako vestnostjo in prizadevnostjo, čeprav je njen prvi cilj bil vedno le opera. In če pomislimo, da je v začetku svoje umetniške poti sodelovala tudi v mariborski Drami, kjer se je kmalu povzpela tudi do vidnih vlog, dobimo sliko vsega njenega širokega odrskega udejstvovanja.

Na našem odru je Mila Kogejeva v svojem dolgoletnem delu nastopila v **dvainšestdesetih** različnih opernih partijah. V posameznih sezonah je imela tudi preko sto odrskih nastopov, tako da je v dobi petindvajsetih let že prekoračila število 2000 predstav!

Seznam njenih opernih partij obsega naslednja dela:

Štev.:	Komponist	Naslov opere:	Vloga:
1.	Borodin	Knez Igor	Končakovna
2.	Musorgski	Boris Godunov	Marina
3.	Rimski-Korsakov	Sneguročka	Pomladna vila
4.	Čajkovski	Evgenij Onjegin	Filipjevna
5.	Čajkovski	Pikova dama	Grofica
6.	Čerepnin	Ol—Ol	Evdoksija
7.	Smetana	Prodana nevesta	Ljudmila
8.	Smetana	Prodana nevesta	Kata
9.	Dvořak	Rusalka	Ježibaba
10.	Karel	Botra smrt	Botra smrt
11.	Janaček	Jenufa	Starženka
12.	Janaček	Jenufa	Sodnikova žena
13.	Foerster	Gorenjski slavček	Majda

Štev.:	Komponist	Naslov opere:	Vloga:
14.	Kogoj	Črne maske	Rdeča maska
15.	Parma	Ksenija	Tatjana
16.	Bravničar	Pohujšanje v dolini Sentflorjanski	Županja
17.	Švara	Veronika Deseniška	Sida
18.	Polič	Mati Jugovičev	Mati
19.	Gotovac	Ero z onega sveta	Doma
20.	Gotovac	Morana	Govedarka
21.	Hatze	Povratek	Mati
22.	Hatze	Adel in Mara	Marina mati
23.	Verdi	Aida	Amneris
24.	Verdi	Trubadur	Azucena
25.	Verdi	Rigoletto	Magdalena
26.	Verdi	Falstaff	Quickly
27.	Verdi	Moč usode	Preziosilla
28.	Verdi	Ernani	Giovanna
29.	Verdi	Traviata	Flora
30.	Verdi	Othello	Ljudmila
31.	Verdi	Plés v maskah	Ulrika
32.	Puccini	Madame Butterfly	Suzuki
33.	Puccini	Gianni Schicchi	Ciesca
34.	Mascagni	Cavalleria rusticana	Santuzza
35.	Ponchielli	Gioconda	Laura
36.	Respighi	Plamen	Agneza
37.	Respighi	Plamen	Evdoksija
38.	Giordano	Andrea Chenier	Bersi
39.	Cilea	Andriana Lecouvreur	Kneginja Bouillonska
40.	Wolf-Ferrari	Štirje grobjan	Margarita
41.	Mozart	Cosi fan tutte	Dorabella
42.	Mozart	Čarobna piščal	Tretji deček
43.	Mozart	Figarova svatba	Marzelina
44.	Strauss	Kavalir z rožo	Maršalica
45.	Strauss	Saloma	Herodiada
46.	Goldmark	Sabska kraljica	Kraljica
47.	Humperdinck	Janko in Metka	Čarovnica
48.	Wagner	Lohengrin	Ortrud
49.	Wagner	Walkira	Fricka
50.	Wagner	Parsifal	Čarovnica
51.	Wagner	Leteči Holandec	Mary
52.	Wagner	Rensko zlato	Erda
53.	Wagner	Tannhäuser	Venus
54.	Offenbach	Hoffmannove pri- povedke	Niklaus
55.	Offenbach	Hoffmannove pri- povedke	Mati
56.	Thomas	Mignon	Mignon
57.	Massenet	Werther	Lota
58.	Massenet	Don Kihot	Dulsineja
59.	Gounod	Faust	Marta Schwerdtlein
60.	Saint-Saens	Samson in Dalila	Dalila
61.	Delanoy	Damski lovec	Bela
62.	Bizet	Carmen	CARMEN

Mila Kogejeva kot Carmen
v sezoni 1939/40

GEORGES BIZET

V dobi romantike, ko se je Wagnerjeva umetnost začela izgubljati v mistiko in v neživljenjsko, napihnjeno nadzemnost, ko je Nietzschejeva idealistična filozofija rodila zarodke kasneje za človeštvo tako tragične teorije o nadljudeh, je živel glasbenik, ki ni smatral za potrebno, da bi sledil ali si zastavljal take utopistične ideale. Ta glasbenik je bil kakor dete zakoreninjen sredi pravega, resničnega življenja in je ustvarjal glasbo, ki mu je vrela iz živega utripa človeškega srca. Ta glasbenik je bil Georges Bizet.

Bizet se je rodil dne 25. oktobra 1938 v Parizu kot sin francoskega učitelja glasbe. Svojo izredno glasbeno nadarjenost je dokazal že v svoji najbolj rani mladosti, saj je že z devetimi leti bil sprejet na konservatorij, kjer je takoj izpočetka navdušil svoje učitelje tako kot pianist kakor tudi improvizator. Kot pianist je s svojim trinajstim letom dosegel na konservatoriju drugo, s svojim štirinajstim letom pa prvo nagrado. Kontrapunkt je študiral pri Gounodu, orgle pri Benoitu, s petnajstim letom pa je začel študirati kompozicijo pri znanem opernem komponistu Halévyju. Z devetnajstim letom je dosegel prvo nagrado v orgljanju in prvo nagrado iz kontrapunkta in prejel za svoj lirični prizor »Clovic et Clotilde« veliko rimsko nagrado, ki mu je omogočila potovanje v Rim.

Bivanje v Rimu ni bilo srečno za marsikaterega francoskega skladatelja, zlasti pa ni bilo srečno za Bizeta, čigar glasbeni izraz

Prizor iz Verdijeve »Aide«
(V. Heybalova — »Aida«,
M. Kogejeva — Amneris)

še ni bil dovolj samosvoje izoblikovan. Namesto da bi Rim dvignil njegov glasbeni okus, ga je približal Meyerbeerju in nenajodličnejšim Francozom kot daljnim posnemalcem Rossinija. Tako je nesporno veliki Bizetov dramatični talent rasel v ozračju izkrivljenih idealov. Meyerbeerjev »gigantski dramatični genij« (še l. 1867 ga je Bizet tako označeval), Rossinijeva lahkotnost in končno nepočakana mladeniška želja po naglem uspehu in nagli obogatitvi — to so bili cilji dvajsetletnega Bizeta. V tem smislu je Bizet l. 1857 dosegel prvo nagrado z opereto »Le Docteur Miracle« v natečaju, ki ga je razpisal Offenbach. V Rimu je Bizet napisal še dvodejansko opero-buffo »Don Procopio«, ki je bila izvajana šele dolgo po njegovi smrti.

Po svojem povratku iz Rima je zabredel Bizet v finančne težkoče, iz katerih se je skušal izkupati s klavirskimi priredbami del tujih skladateljev. Njegove pianistične sposobnosti so mu pri tem bile v dobro pomoč. Kot skladatelj se v tej dobi še dolgo ni mogel izviti izpod vpliva Meyerbeerja, Rossinija in Gounoda, pomalem pa je začel zapadati tudi Wagnerjevemu vplivu. Dokaz za to so: kratka komična opera »La Guzla de l'Emir«, ki je niti sam Bizet ni dovolil

M. Kogejeva kot Maršalica
v R. Straussovi operi
»Kavalir z rožo«

izvajati, nato tridejanska opera »Les Pêcheurs de perles« (1863), ki je razen prijazne kritike Hektorja Berliozja bila zelo hladno sprejeta, in še slabše sprejeta opera »La Jolie Fille de Perth«. Pri tem delu je Bizeta zatekla podobna obsodba kakor Smetano: očitali so mu wagnerjanstvo brez globljega raziskovanja razlogov in utemeljitve.

Bizet pa je medtem vse svoje prejšnje vzornike proglasil za slepe preroke, se odrekel vsakršnemu popuščanju občinstvu ter izvajalcem, se odrekel nepotrebnim trilčkom in koloraturam in začel zajemati glasbo iz svojega čistega, svojstvenega izvirka. K temu mu je kot važna okolnost nemara pripomogla tudi izpremema v osebem življenju; v enaintridesetem letu svojega življenja se je namreč oženil s hčerko svojega učitelja, Genevieve Halévy, kajti od tega časa je postajala njegova tvornost bolj in bolj zanimiva. Takoj prva enodejanka, komična opera »Djamileh« je zelo karakteristična, sveža v domislekih, poetična in zelo lepa. Ta opera je tipični izraz galskega duha. Provenço je Bizet zajel v svoji odrski glasbi k Daudetovi drami »L'Arlesienne«. Tu je Bizetov glasbeni izraz na taki višini, kakor je še ni bil dosegel. Glasba za Arležanko je pri vsej svoji izvirnosti in barvitosti tako globoka in tako boleče ganljiva, da se ne moremo ubraniti prepričanja, da jo je napisal genialen duh. Arležanka je nedvomno predhodnica k vrhuncu njegovega dela, operi »Carmen«.

»Carmen« ima v zgodovini opere posebno mesto in pomen. V času, ko je Wagner prevzel svet s svojo glasbeno dramo, v kateri ni obravnaval življenjske snovi, temveč stremel za prikazovanjem »apolonične ljubezni«, je v Franciji vstal njegov antipod kot glasnik »dyonizične ljubezni«, ki jo je povzel iz realnega življenja, iz sveta vojakov, ciganov, toreadorjev in tihotapcev. Če prisluhnemo zgolj čaru simfoničnih prelivov in njihovi melodiki ter ritmiki, pa smo v drugačnem svetu. Na eni strani mrzla, zgolj razumska, »nadzemna« Elzina, Sentina in Izoldina ljubezen, na drugi strani pa don José, človek iz mesa in krvi, ki v svoji tragični zablodi postavi vse svoje življenje na eno karto in ki je končno v svojem poslednjem maščevanju najbolj sam kaznovan! (»O, glejte sèm, kaj sèm storil! — Da, jaz sem jo umoril... — O, Carmen, življenje moje!«). Pristno španski, ciganski kolorit opere, optimizem in svetloba, ob robu katere drhti dramatika, to so značilnosti in odlike Bizetovega stila in prijema.

Premiera opere »Carmen« je bila v Parizu dne 3. marca 1875. Toda čeprav danes Bizetova mojstrovina uživa svetovni sloves enega najboljših opernih del, pa ob svojem rojstvu ni doživela prijazne usode, temveč je na premieri celo propadla. Očitali so ji wagnerjanstvo — wagnerjanstvo nečemu, kar je po vsej svoji glasbeni neposrednosti v popolnem nasprotju z umišljeno Wagnerjevo glasbeno dramo! Končno pa tudi čisto romanska (špansko-francoska) barvistos dela!

Kritike so bile vse popolnoma uničujoče. Neki kritik je celo zapisal: »Glasba je mračna, učena, bolj simfonična kakor dramatična. Bizet se je najbrže hotel priključiti tako zvanim apostolom bodoče glasbe in prelomiti z vsem, kar nam je doslej veljalo kot tradicionalen okus.« »Bizetov sistem lahko rodi samo zmedena dela,« je čisto resno trdil neki drugi. Ta udarec je skladatelja tako pretresel in strl, da je tri mesece nato, dne 3. junija 1875 v naročju svoje žene umrl.

Zanimanje občinstva za Bizetovo opero je sicer kljub takim kritikam že po prvih predstavah raslo, vendar pa največ iz neumetniških razlogov. Prvi resnični uspeh je »Carmen« doživela že kratko po skladateljevi smrti, toda ne v domovini, temveč še istega leta na Dunaju, nato v Bruslju, Petrogradu, Londonu in l. 1879 v New Yorku. Opera je že dokaj časa doživljala v svetu uspeh za uspehom, le Pariz se je je nadalje branil. Končno se je na splošno zahtevo občinstva odločilo tudi ravnateljstvo Opere Comique, da jo je nanovo naštudiralo in uvrstilo v svoj spored. Ponovna pariška izvedba je

bila 24. aprila 1886, ko je izzvala pravi vihar navdušenja. Odtlej je »Carmen« stalno na sporedu pariške in tudi vseh drugih oper sveta.

Bizet sam je skomponiral »Carmen« prvotno kot štiridejansko opero z zaključenimi glasbenimi točkami in vmesno prozo. Šele po njegovi smrti je njegov prijatelj Ernest Giraud za dunajsko uprizoritev priredil »Carmen« v veliko opero z baletnimi vložki in pétimi recitativi, kakor jo dandanes izvajajo povsod, razen v Parizu, kjer jo še vedno izvajajo v prvotni obliki z vmesno prozo.

Bizet je primer genialnega glasbenika, ki je za nesrečo živel v času največjega mraka francoske glasbene tvorbe in največjega upadka francoskega okusa. Edini zvezdi okoli njega sta bila H. Berlioz in Ch. Gounod, a še ta dva se na peščenih tleh nista mogla česa trdnega oprijeti.

Bizetova glasbena nadarjenost je bila za tiste čase menda edinstvena. Liszt je občudoval njegove odlične pianistične sposobnosti, nič manj pa tudi njegovo sposobnost improvizacije. Občudovanja vredno je znal brez priprave igrati iz partiture. Bizet je bil nedvomno glasbenik, kakor se jih le malo rodi, in njegova prezgodnja smrt pomeni ogromno izgubo za francosko in svetovno glasbo!

CARMEN

(Razmišljanje med skušnjami)

Drobna knjižica leži pred menoj: Prosper Mérimée »Carmen«, povest. Prebral sem jo enkrat in dvakrat in zdaj iščem razlogov, zakaj je ta povest prišla v literaturo kot mojstrska novela. Prav nič posebnega ni na nji in naš Jurčič ali Kersnik sta napisala marsikaj zanimivejšega. Snov je gotovo posneta po resničnem dogodku, a resničnih in zanimivejših dogodkov rodi življenje neprestano in nebroj — pa jim vrata v zgodovino le ostanejo zaprta. Stati v Pantheonu zgodovine ni tako majhna stvar, in prav gotovo morajo biti tehtni razlogi, da pride nekaj v vseobčo lastnino vseh narodov, v lastnino kulture in civilizacije.

Pri »Carmen« odgovor na to vprašanje ni težak. Ni pisatelj povesti toliko kriv, ne gre njemu zasluga, zasluga gre Bizetu, kompozistu te snovi, in pa onima, ki sta z bistrim gledališko-opernim očesom spoznala učinkovitost in uporabnost zgodbe za operni libreto. Libretista nista ničesar premaknila, saj dejanje samo poteka skoraj tako kot v noveli. S spretnim čutom dramatikov, ki vedo, da so v drami potrebni kontrasti, sta vnesla v opero eno edino novo osebo — Micaelo, deklico, ki je po svojem značaju živo nasprotje Carmen. In

še neko osebo sta skrivoma vpeljala, in čeprav ta oseba na odru ne nastopi, jo gledalci skozi vsa štiri dejanja neposredno čutimo — to je Joséjeva stara mamica, vsa zagledana v sina poštenjaka, vojaka, narednika.

*

V Sevilji se godi ta zgodba o demonski ciganki Carmen in nesrečnem don Joséju. Kdo si more želeti lepšega prizorišča! Saj so operni komponisti od nekdanj radi volili to starodavno mesto, kjer se odpirajo nove note in španski kolorit. Ob reki, ki ima najmelodioznejše ime med vsemi rekami sveta — Guadalquiviru —, ime, ob katerem je celo Puškin snoval svoje žlahtne rime, ob tej reki leži to čudovito mesto. Menihu, poetu in avanturistu Dal Ponteu je dala Sevilja snov in vstopnico v trajnejši spomin, ko je napisal libreto za Mozartovega »Don Juana«, kamnitega gosta, ki ga je spet Puškin tudi postavil na visoki postament. Tudi Mozartov Figaro se izprehaja po dvoranah Sevilje, in še dandanašnji se prepirajo prebivalci nekaterih seviljskih ulic o famozni številki »numero cinquanta«, kjer je Rossinijev »Seviljski brivec« bril burke svojim klijentom. Pa še Mérimée in Carmen in Bizet, tako je torej Sevilja pozornica kar štirih velikih opernih del, in sence treh glasbenih velikanov plavajo nad rjavimi vodami Guadalquivira: Rossini, Mozart, Bizet.

Pa tudi sicer ni Sevilja neslavno mesto. V njenih ulicah so se rodili slikarji, katerih platna tudi stoje pred zrcalom večnosti: Velasquez in Murillo; žlahtni vitez Cervantes je tudi nekaj časa stopal po teh ulicah, piazze Sevilje pa so prav tako bile priče velikih dni, ko je Cristoforo Colombo prvič priromal iz neznanih krajev. Še sto in sto dogodkov in spomenikov priča o slavi tega mesta, v katerem so nastopali Inezilja, Figaro, don Bartolo, don Bazilio in don José ter Carmen.

*

Pot v trajnejši spomin večinoma ni lahka. Cervantes, Balsac, Dostojevski in nešteto drugih so si jo priborili z neskončnimi mukami in trpljenjem. So pa tudi pota po ovinkih, po naključju in orientalskem kismetu. Tako znameniti vitez don Juan ni stopil v večnost zaradi svojih dejanj — menih Dal Ponte in Mozart sta ga tja presadila bolj gotovo in zanesljivo kakor vse njegove dvomljive doktrine o ženskah. Saj po tihem je don Juan vendarle silil v zgodovino ali vsaj ustno izročilo, kajti imel je celo tajnika, ki je z vdano naslado zapisoval žrtve svojega brezvestnega gospoda, kakor točno govori register-arija: »... a v Španiji že tisoč in tri...«. No, kamniti gost je pil ženske duše in srca, njegova pot je bila žgoč plamen brez zadoščenja — pravi sin Sevilje, kjer pomlad nikoli ne

Elza Karlovčeva (Carmen)
in
Josip Gostič (don José)
v sezoni 1939/40

preneha in cvetó že meseca januarja najlepše vrtnice. Vendar don Juan je stopil v zgodovino... In ali ni čudno? V istem času je stopal v »zgodovino« tudi njegov poklicni tovariš Giacomo Casanova de Seingalt, ki ga je tudi paključje — njegovi lastni memoari — otelo pozabljenja. Tako imamo Don Juana in Casanovo, oba privedena po svojih dvomljivih zaslugah na cesto, kjer svetijo večne zvezde...

Če smo se mimogrede spomnili teh dveh mož velikih strasti in naključja, se nam ob Mériméejevi »Carmen« tudi vsiljuje misel na isto naključje. Pride nekdo in dvigne nekaj, kar je skrito, iz pozabljenja. To je isto tako, kakor se godi steklenki, ki je razstavljena v izložbenem oknu. Dragocena tekočina počiva v steklenem oklepu, dokler ji kupec s spretno roko ne odpre zamaška. Potem vre, kipi, opaja. Bizet je odprl to skrivnostno steklenko, ki jo je napolnil Mérimée. Obdal je snov z najzlahtnejšimi melodijami in z njimi poosebil Španijo in posebej Seviljo. Tako je stopila Carmen v večnost po zaslugi komponista in njegove glasbe, ki opaja, postala je lik, ki poseblja strastno, brezsrčno, divjo in hladno žensko, ki ji je ljubezen samo igra, in ki buri kri moških ob manzanilli in šumenju kril. Carmen je plamen, ki žge, in kdor pade v njegov objem, zgori in propade kot vešča...

*

V operi stoji nji nasproti drug lik — to je Micaela. Prav v tej domisljici je zasluga libretistov Meilhaca in Halévyja, kajti tragika

nesrečnega don Joséja je z njo mogočno povečana. Nedolžno, čisto dekleta se bori z demonom, črno proti belemu, plamen proti zefiru. Toda kakor mnogokrat v življenju sta tudi v Joséju demon in plamen močnejša, da nikakor ne najde v sebi moči in poti v rešitev. Micaela se je zaman borila z demonsko Carmen, ki jo je življenje prav tako kakor don Juana ali pa celo gospoda Giacoma de Seingalt po naključju zapisalo v človeški spomin, kjer je ostala zapisana kot redka zvrst posebnih ljudi, sejočih okrog sebe bolečino in pogubo. Življenje pa gre naprej in čisti mračne ostaline.

*

Ko je dne 3. marca 1875 opera »Carmen« bila prvič uprizorjena, je bilo Bizetu 37 let. Bil je že precej znan, vendar še dolgo ne znamenit komponist. Njegovi dotedanji uspehi so se omejevali zgolj na Francijo. O njem je šel glas, da je komponist, ki vse zna, edino genialnost so mu odrekli. Tako je prišla »Carmen« na oder v Operi Comique pred številno, izbrano in več ko samo radovedno publiko. Vse partije so bile odlično zasedene, naslovno partijo je kreirala celo znamenita Galli Marie, ki je že devet let prej pela tudi prvo Mignon. Tudi z zunanjo opremo niso skoparili — španski kolorit je bil na odru in kostumi so bili v smislu Mériméejeve novele. Vendar je bil sprejem opere vse prej kot topel in blesteč. Tako zvana »boljša« publika ni vedela natanko, ali naj se nad snovjo škandalizira ali ne. Tudi samo gledališko vodstvo si ni bilo na jasnem. Ko je neki minister hotel naročiti ložo za premiero, mu je direktor svetoval, naj rajši počaka generalne vaje, preden pripelje svoje dame v gledališče. To se je kajpak razvedelo, tako da je celo časopisje pisalo o tem. Priporočilo za Bizeta to gotovo ni bilo.

Pa tudi glasba je učinkovala problematično. Samo po predigri k drugemu dejanju in po torerovi pesmi je po običajih tedanje dobe občinstvo zahtevalo, da ju ponove, kvintet v drugem dejanju je dobil aplavz — to je bilo vse. Razen pomislekov, ki jih je kritika imela do komponistovega dela, je še očitala Galli Marie, da je spolzkost partije izčrpala do kraja ...

Zanimivo je, da je šele na zahtevo Galli Marie Bizet prekomponiral znamenito Habanero v obliko, kot jo danes poznamo. Vsekakor je to redk primer, da je zvezdnikova želja pripomogla k lepoti glasbenega dela. Sicer pa je bila to že trinajsta predelava te znamenite entré-pesmi.

*

Do konca tiste sezone so uprizorili »Carmen« sedemintridesetkrat. A uspeh to ni bil. Uspeh bi bil, če bi opero ponavljali sleherni

Nada Vidmarjeva poje pri premieri
partijo Micaele
Na sliki: Vidmarjeva kot Suzana v
Mozartovi »Figarovi svatbi«

večer. Ko je na večer dne 3. junija ob triintrideseti predstavi Galli Marie prišla v svojo garderobo, je bila zelo otožna, in ko so jo vprašali za vzrok, je zaplakala. Šele kasneje se je razvedelo, da je tisti dan daleč proč od Pariza umrl komponist opere »Carmen«, Georges Bizet. Govorili so, da mu je prav neuspeh opere pospešil prerano smrt.

Še isto in naslednja leta je »Carmen« na drugih odrih zmagala. Sam Pariz pa jo je ponovno slišal šele l. 1886 in takrat je tudi tam bil njen uspeh ogromen in triumfalen. Pri tej jubilejni predstavi (24. aprila 1886) je v Operi Comique sedel v loži tudi prvi don José-Lhélite, kritiki so stali v špalirju, nekdo izmed njihovih prominentnih zastopnikov pa je imel slavnostni govor: »Zakaj ljubimo Carmen...«

*

Za partijo »Carmen« so se pulile največje pevke svetovnih odrov, kajti pojó jo ne samo sopranistke, temveč tudi altistke, in to v pretežni meri zelo uspešno in v korist opere. Pa tudi vse druge partije so zelo hvaležne: od Micaele do don Josėja in Escamilla. Vse brige, ki so Bizetu grenile življenje, je »Carmen« premagala in je danes živa in uspešna kot kdajkoli. Ost.

OKROG SEVILJE IN CARMEN

Sevilja je glavno mesto Andaluzije in ima s predmestji nad 200.000 prebivalcev. Čeprav je 87 km oddaljena od morja, jo reka Guadalquivir veže z njim, da je med važnejšimi trgovskimi lukami Španije. Fabrica de Tabacos, kjer se godi prvo dejanje »Carmen«, je velika, dvonadstropna stavba, ki jo je l. 1757 zgradil arhitekt Wandernburg. Med delavkami te tovarne je bila okoli l. 1830 zaposlena kot cigararica tudi ciganka Carmencita.

O Carmen piše Mérimée:

— Nosila je zelo kratko krilo in bele, svilene nogavice s prenekatero luknjo in z rdečimi trakovi povezane safijanove čevljičke. Ruto je imela potisnjeno nazaj, da so se videla ramena in veliki šopek akacijevih cvetov, ki si jih je zataknila za srajco. Tudi v ustnicah je imela akacijev cvet in tako je stopala z zibajočimi se boki kot žrebič iz Cordobe ... —

O njenem pobegu ob koncu prvega dejanja izvemo pri Mériméeju sledeče:

— V tem trenutku smo prišli mimo ozke ulice, kakršnih je v Sevilji zelo mnogo. Carmen se je nenadoma obrnila in me udarila s pestjo v prsi. Padel sem vznak na tla. Z enim skokom je skočila preko mene in pričela bežati in nam pri tem pokazala par svojih nog! Baskiške nožice so zaradi svoje lepote prišle v pregovor, toda njene so bile izjemne, tako urne in lepo raščene so bile. Planil sem takoj pokonci, a držal sem sulico postrani in na ta način zagradil ulico in onemogočil tovarišem zasledovanje. Potem sem tudi jaz začel teči in vsi drugi za menoj. Da bi jo dotekli, se nisem bal — mi, s svojimi sabljami, ostrogami in sulicami! Hitreje kakor vam morem povedati z besedo, je Carmen izginila. Saj so ji pri tem pomagale tudi vse ženske okraja, ki so nas zasmehovale in nam kazale v napačno smer.

... Po izmeni straže sem bil degradiran in vtaknjen za mesec dni v zapor ... Po svečani degradaciji sem mislil, da me hujšega ne more doleteti. A moral sem prenesti še eno ponižanje: po odpustu so me pozvali na službo in moral sem hoditi na stražo kot navaden prostak.

Proti koncu novele teče na samotnem mestu v gorah med Carmen in don Joséjem sledeči dramatični dialog:

Carmen: Ti me hočeš umoriti, vidim. Tako je sojeno. Ne boš me pa prisilil, da popustim.

José: Prosim te, bodi pametna, poslušaj me! Vse, kar je bilo, je pozabljeno. Saj veš, da si me uničila. Zaradi tebe sem postal ropar in morilec. Carmen, draga Carmen, daj, da rešim tebe in samega sebe!

Bogdana Stritarjeva bo v letošnji sezoni prvič pela Carmen
Na sliki: B. Stritarjeva kot Končakovna v Borodinovem »Knezu Igorju«

— José, od mene zahtevaš nekaj nemogočega. Ti me še ljubiš, zato me hočeš umoriti. Lahko bi te nalagala, toda ne izplača se. Med nama je vse končano. Ti si moj mož in jaz tvoja žena, ki jo smeš ubiti, a Carmen bo ostala vedno svobodna. Kot ciganka je bila rojena, kot ciganka bo umrla.

— Torej ljubiš Lucasa?

— Da, ljubila sem ga kot tebe, en hip samo. Morda sem ga ljubila manj kot tebe. Zdaj ne ljubim ničesar in nikogar več in sovražim se, ker sem te ljubila.

Don José pripoveduje dalje: Padel sem ji k nogam, prijel jo za roke in jih močil s solzami. Govoril sem ji o srečnih urah, ki sva jih skupaj preživela, in ji ponudil, da zaradi nje ostanem še nadalje ropar. Gospod, storil bi bil vse, samo če bi me hotela spet ljubiti. A dejala je:

— Še te ljubiti mi je nemogoče, s teboj živeti pa nočem!

Besnost me je premagala. Potegnil sem nož. Ko bi me prosila vsaj milosti... Ampak ta ženska je bila vrag.

— Poslednjič prašam, hočeš ostati pri meni?

— Ne, ne, ne! — je dejala in zacepetala z ного.

Snela je prstan, ki sem ga ji bil poklonil, in ga vrgla v grmovje. Zabodel sem dvakrat...

Ost.

R. Franel bo prvič pel partijo
don Joséja

JOSEJEVA PESEM O DROBNEM CVETU

Glej, to je tista roža mala,
ki prvi dan si mi jo dala;
uvel in suh je drobní cvet,
a s sladkim vonjem je prežet.
Ječe mrak ta cvet mi je preganjal,
k sebi stiskal sem ga in sanjal,
in sred noči in sred vonjav
obraz je zal mi tvoj sijal.
In srd je divji srce zgrabil,
in klel sem obraz, ki je vabil:
kje greh je moj, da vsepovsod
vešča mi ta hodi na pot?
Kar bojim se besede lastne,
in vsa jeza v hipu mi vgasne,
srce prešine nova moč,
da zaželim kot prejšnji čas,
ah, videti, Carmen, spet tvoj obraz!
Takrat, da predme si stopila,
en sam pogled — in bil bi ves užgan,
vsega bila bi me vklenila,
poglej, Carmen, tako sem bil ti ves udan,
Carmen, glej, ljubim te!

D. Čuden bo prvič pel
partijo don Joséja

MISLI O »CARMEN«

Znani glasbeni kritik in estet Oscar Bie je
zapisal o »Carmen« naslednje:

V tej glasbi gledamo vedno znova stare simetrične oblike, preko katerih Bizet nikoli ni šel, tudi vemo, da so recitativi nastali pozneje, gledamo plese in moramo priznati, da je to vsekakor opera, kakor so vse druge, prepolna ljubezni, maščevalnosti, čustev, pesmi s prizori, zbori in finali; toda obenem se povsem predajamo komponistovi oblikovalni sili, ki ob vsakem taktu kar kipi od domislekov, ki v vsakem tempu kar utripa v žaru živega temperamenta in vriska od radosti, kakršno vzbuja samo zavest končne zmage. — Desetletja in desetletja sem se poglobljal v najrazličnejše opere, njihove različne stile, usodo, njihove skrite in očite moči, a vedno znova se povračam k partituri »Carmen«, pri kateri si — razen čudovitega navdiha — ne znam pojasniti, kaj jo preseva. — Sicer imamo mnogo imenitnejših in večjih oper, toda nikakor je nimamo nobene druge, ki bi še vsebovala to edinsvenost: občutje za glasbo, to čudovito umetnost, ki bi v vzporedju nekaj tonov in taktov znala preoblikovati nazaj v naravno podobo tisto poslednje, kar nam vzbuja bol in veselje.

Prizor iz Janačkove »Jenufe«:
D. Cuden in V. Bukovčeva kot
Števa Buryja in Karolka

CARMEN

(Vsebina)

Prvo dejanje. Trg v Sevilji. Kmečko dekle Micaela išče med vojaki svojega zaročenca don Josėja. Ker pa ga ne najde, se plaho umakne. Z drugo stražo pride narednik José, pred katerim koraka še četa otrok, in zamenja prejšnjo posadko. V sosednji tobačni tovarni naznani zvonec odmor, in na trg se vsujejo delavke, med katerimi je najbolj zala in najzapeljivejša ciganka Carmen. Mladiči se ji laskajo, a ona ima ta hip oko le za stasitega narednika Josėja. Micaela se vrne, prinese Josēju pismo od doma in pripoveduje, s kako ljubečim čustvom se ga mati vsak dan znova spominja. José je ganjen od materine ljubezni in od misli na domači kraj in naroči Micaeli pozdrave in poljub za mater. — Med delavkami v tovarni izbruhne prepir, zato pošlje Zuniga, poveljnik straže, Josėja, naj bi napravil med njimi red. José zgrabi povzročiteljico prepira, ciganko Carmen, ki je ranila neko svojo tovarišico, za kar jo Zuniga veli odvesti v zapor. A Carmen se predobro zaveda moči, ki jo ima nad moškimi, zato omreži Josėja in doseže, da ji na poti v zapor dá priliko za pobeg. Častnik Zuniga dá namesto Carmen zapreti neposlušnega narednika.

Prizor iz »Jenufe«: Zlata Gjungenac (Jenufa) in J. Lipušček (Laca Klemen)
Režija: dr. Branko Gavella

Drugo dejanje. Na vrtu predmestne krčme. Tihotapci in cigani plešejo in pojo z veselimi dekleti. Zuniga sporoči Carmen, da je José izpuščen iz zapora. Medtem pride v slavnostnem sprevodu toreador Escamillo, ki ga navzoči vriskaje sprejmejo. Po njegovem odhodu prigovarjajo tihotapci Carmen, naj bi šla z njimi na nov tihotapski pohod, a ona jih zavrne, da pričakuje svojega ljubčka. José res pride in je spet ves očaran nad njeno lepoto, mamljivostjo in plesom. Ko pa ga vojaški signal pozove v zbor, je Carmen seveda užaljena, ker jo hoče zapustiti. Ta hip siloma udre skozi vrata njen drugi oboževalec, Joséjev poveljnik Zuniga, ki se mu José postavi po robu, nakar tihotapci Zunigo razorožijo. Zaradi tega upora je José sedaj prisiljen se pridružiti tihotapski tolpi.

Tretje dejanje. V gorski soteski. Tihotapska družba si na naporni poti poišče kratkega počitka, José pa straži tovor. Njegovo srce grize bol, kajti zaveda se, da se mu Carmen bolj in bolj izmika in da se njena ljubezen nagiba k Escamillu. Ko pa pride toreador za njo celo v hribe, prepreči edino Carmen s tihotapci, da ne pride med njima do krvavega obračuna. Carmen hoče z Escamillom, toda José ji to zabrani. Tedaj prinese Micaela sporočilo od nje-gove umirajoče matere, ki si pred smrtjo še zadnjikrat želi videti sina. Joséja premagu čustvo do matere in se vrne z Micaelo domov. Pred odhodom pa še posvari Carmen, naj se ne igra z ognjem.

Četrto poglavje. Pred areno v Sevilji. Ljudstvo čaka prihoda slavnega toreadorja in ga navdušeno pozdravi. Tudi Carmen hoče biti za pričo novi zmagi svojega ljubljenega Escamilla, zato ne posluša svaril svojih tovarišic. Ko pa hoče stopiti v areno, ji zastavi pot obupani José, ki jo roti, naj se spomni svoje prejšnje ljubezni do njega in se vrne k njemu. A Carmen ga zavrne in prizna, da ljubi zdaj Escamilla. V svoji slepi strasti vrže celo Carmen Joséju njegov nekdanji prstan pred noge. V Joséju vzplamti bes ljubosumnosti, da ji v trenutku obupa z nožem prebode srce. Carmen izdihne prav tisti hip, ko stopi Escamillo z novo zmago ovenčan iz arene.

NEKAJ IZPISKOV IZ KRITIK O MILI KOGEJEVI

»**Aida**«. Tudi mezzosopranistka M. Kogejeva (Amneris) je bila za nas nova pevka. V tako odgovorni in široki vlogi je nismo, žal, dosedaj še imeli prilike slišati. Odprla nam je pogled v svoje, dosedaj nam nepoznane glasovne in igralske talente in zmožnosti. Težavno, obširno vlogo Amneris je rešila v vsakem oziru vzorno, presenetljivo, dostojanstveno, premišljeno in poglobljeno ter s suverenim obvladanjem vseh zelo napornih glasovnih zahtev.

»**Kavalir z rožo**«. G. M. Kogejeva je kot maršalica Werdenberg pokazala krasen, obsežen in toplo pobarvan mezzosopran ter odlično igro.

»**Trubadur**«. Ciganka Azucena je v M. Kogejevi našla odlično interpretko, ki je s svojo dobro igro in lepim, zvonkim altom podčrtala vse strahote svoje zgodbe, mračno plat svojega značaja in zavratne, maščevalne zlobe.

»**Gioconda**«. Kogejeva je bila odlična Laura, ki se je lepo razpela in s svojo igro povsem ustreza. Ta pevka stalno napreduje in dokazuje svojo polno sposobnost.

»**Sabska kraljica**«. Naslovna partija kraljice, omamne mogočnice, ljubosumnice in demonske žene je našla v Kogejevi odlično interpretko. V spevu in igri je bila kraljica sabska na višini njene Maršalice in Amneris. Kreacija, ki zasluži vse priznanje!

»**Knez Igor**«. Prav imenitno in uspešno se je kot Končakovna uveljavila M. Kogejeva s svojim velikim in obsežnim altom.

»**Boris Godunov**«. Prav dobra Marina je bila M. Kogejeva. Itd.

Emil Frelih:

OPERA NARODNEGA GLEDALIŠČA V PRAGI V LETOŠNJI SEZONI

V začetku letošnje gledališke sezone je umetniško vodstvo praškega Narodnega gledališča prevzel ravnatelj prof. Vaclav Talich, angažiran pa je bil tudi dramaturg in dirigent Zdeněk Chalabala. Z njunim nastopom je zavel v praški operi povsem nov, osvežujoč duh. Uspehi v komaj začeti sezoni že dokazujejo razveseljiv umetniški vzpon. Posledica te izpremembe je rodila reorganizacijo dela in repertoarja, ki že obsega nekaj res lepih uprizoritev.

Posebni sprememb v umetniškem ansamblu ni. Poleg stalnega opernega orkestra so angažirali na novo še Češki komorni orkester, ki izvaja v gledališču koncerte komornih skladb in sodeluje pri dramskih in melodramatskih predstavah. Češki komorni orkester predvaja skoraj vsak teden v Stavovskem divadlu odlično naštudirani »Mozartov večer« pod vodstvom mojstra Talicha. Program vsebuje poleg koncertnega dela tudi balet »Malenkosti« ter čudovito poetično, širšemu občinstvu manj poznano enodejansko, Mozartovo mladostno opero »Bastien in Bastiena«. Zdaj pripravljajo Gluckovega »Orfeja«, prav tako pa še nekaj koncertov klasičnih glasbenih del.

Kakor drama bo tudi opera uprizorila o priliki zgodovinskih obletnic (proslava 600 letnice Karlove univerze, stoletnica prvega Slovanskega kongresa v Pragi) predvsem domača dela.

Dela čeških skladateljev so stalno na repertoarju opere in se le po potrebi, po presledku nekaj sezon, na novo preštudirajo, bodisi v novi režiji in inscenaciji, ali pa jih dajejo pod novim muzikalnim vodstvom. Kot prva je bila v tej sezoni na novo naštudirana opera Vítězslava Novaka, »Karlštejn«, pod glasbenim vodstvom Fr. Škvora in v režiji E. Munclinga.

Za proslavo 30 letnice Oktobrske revolucije je bila prvič izvajana v Pragi Musorgskega opera »Hovanščina«. Naštudiral jo je z velikim umetniškim občutjem dirigent Zdeněk Chalabala. Režiral je J. Munclinger, inscenacija pa je bila poverjena kot gostu zagrebškemu scenografu Vl. Žedrinskemu, ki se je zelo uspešno uveljavil. Predstava je po svoji umetniški višini dostojno proslavila pomembni praznik.

Pred kratkim je bila premiera na novo naštudirane opere češkega komponista Zdenka Fibicha »Vihar«, katere libreto je povzet po Shakespearovi igri. Naštudirala sta jo dirigent Chalabala in reži-

ser Hanuš Thein. Nadvse zanimiva bo Debussyjeva opera »Peleas in Melisanda«, ki jo pripravljata prof. Talich ter režiser L. Mandaus. Nadalje so na letošnjem repertoarju še Verdijeva »Aida« in nove češke opere: Kubelikova »Veronika«, Krejčíjev »Hejtman Talafus«, Rudolfa Karla »Tri vlasi deda Vsevěda«, Jar. Kvapila »Pohádka máje«, Ot. Jeremijaša »Enšpigel« ter Janačkova »Lisica Bistrouska« za 20. obletnico skladateljeve smrti.

Za majske svečanosti bodo uprizorili znamenito Prokofljevljo opero »Vojna in mir«. Baletni ansambel medtem pripravlja tudi njegov balet »Pepelka«, ki ga študirata baletni mojster Saša Machov in dirigent Karel Nedbal. Če omenim še nedavno uprizoritev njegove najnovejše komične opere »Poroka v samostanu« (Maškarada), ki je v uspeli interpretaciji Velike opere 5. kvetna doživela prvo predstavo izven meja Sovjetske zveze, vidimo, da je sovjetski skladatelj Prokofjev lepó zastópan v praški opěrni in koncertni sezoni. Velika pozornost je posvečena tudi opěrnim delom drugih slovanskih avtorjev. Med drugimi je predvidena uprizoritev jugoslovanske opere, po izjavi dramaturga bržkone Poličeva »Mati Jugovičev«.

28. decembra je minilo 50 let, odkar je bila na odru Narodnega divadla prvič uprizorjena Fibichova opera »Šarka«. V spomin na to predstavo so jo na obletni dan spet uprizorili.

Razen že ómenjenega Janačkovega jubileja bo opera Narodnega divadla proslavila v bližnji bodočnosti še življenjska jubileja narodnih umetnikov, komponistov V. Novaka z njegovo opero »Karlštejn« ter J. B. Foersterja z opero »Beneški trgovec«, naštudirano že v pretekli sezoni. Svoj življenjski in umetniški jubilej je nedavno slavila tudi znamenita pevka, altistka Gabrijela Horvatova, ki je kot prva pevka pripomogla s svojo nepozabno umetniško kreacijo Cerkovnice uspehu Janačkove »Jenufec«. Vendar pa pri nas najbrž marsikdo danes več ne ve, da je ta po vsej Češkoslovaški in izven njenih meja čislana velika umetnica po rodu Jugoslovanka, kar vselej s ponosom poudarja. Čeprav je slavila že sedemdesetletnico, je ob proslavi tega jubileja še vedno lepo odpela vlogo knežnje v Dvořákoví operi »Vrag in Katra«.